

Тема 1. Навчальне середовище як ергономічний фактор професійної комунікації

Середовище, в якому відбуваються освітні особистісні процеси взаємодії учителів та учнів на основі використання новітніх інформаційних технологій, називають функціональним простором сучасної школи. Цей простір має забезпечувати не тільки розвиток творчого потенціалу школяра, а й збереження та зміцнення його фізичного та психічного здоров'я. Така ідея вже утвердилася в педагогічній теорії, проте на практиці вона досі належно не реалізована. Значною мірою це пояснюється тим, що не визначені психолого-педагогічна структура освітнього простору школи, його постійні та змінні складові, відсутні уявлення про організування управління цією складною системою.

Навчальне середовище як ергономічний фактор

У науковій літературі використовують багато варіантів визначень поняття "середовище": комплекс різноманітних зовнішніх явищ, що стихійно діють на людину; сукупність умов, що оточують людину і впливають на неї як організм та особистість; реальна дійсність, в умовах якої відбувається розвиток людини; навколишні суспільні, матеріальні та духовні умови існування людини; оточення людини, яке вона сприймає, на яке реагує, з яким вступає в контакт та взаємодіє. Синтезувавши їх, можна дати визначення середовища життєдіяльності.

Середовище життєдіяльності людини - інтегральна система, утворена із багатьох компонентів, яка перебуває у контакті з індивідом і впливає як прямо, так і опосередковано на його розвиток, розвиваючись при цьому сама.

Розрізняють три типи чинників середовища: макро-, мезо- та мікрофактори. Макрофакторами вважають чинники космосу, планети, біосфери, людства, держави. Вони впливають на всіх людей або дуже великі їх групи. До мезофакторів належать особливості етносу, регіону країни, поселення, засобу комунікації, якому надають перевагу (телебачення, радіо,

кіно тощо). Ці чинники теж діють на досить великі групи людей. Мікрофактори - це чинники сім'ї, групи однолітків, навчальні заклади, громадські організації та ін. Вони впливають безпосередньо на особистість. Загальне середовище людини є складним комплексом природних та штучних компонентів.

Навчальне середовище, на відміну від загального, є штучним, сформованим людиною для досягнення мети навчально-виховного процесу.

Навчальне середовище (в ергономічному розумінні) - шкільна територія, будівлі, приміщення і робочі місця з навчально-виробничим обладнанням, меблями, наочними засобами, освітлювальною технікою, а також кольорове оформлення та мікроклімат.

Педагогічна ергономіка виокремлює такі основні групи чинників навчального середовища:

- фізико-хімічні (температура, вологість, хімічний склад, фізичний стан та швидкість обміну повітря; освітлення, наявність шумів тощо);
- структури простору (розміри, форма, орієнтація елементів простору);
- часу (тривалість та ритм впливу чинників середовища);
- техніко-естетичні (краса форм, ліній, забарвлення шкільного оснащення та обладнання, естетичне використання кольору, світла і музики, стенди наочної інформації, художнє оформлення наочних засобів навчання тощо);
- соціально-психологічні (взаємовідносини між однокласниками, загальна соціально-психологічна атмосфера в класі, організація позакласної роботи тощо).

Техніко-естетичні та соціально-психологічні чинники впливають на організм учня опосередковано - через перші три групи. У сукупності чинники навчального середовища впливають на функціональний стан суб'єктів навчального процесу, їх працездатність і здоров'я.

За характером впливу на педагога та учнів навчальне середовище може бути комфортним, відносно комфортним або екстремальним.

Комфортне навчальне середовище забезпечує оптимальну динаміку працездатності, гарне самопочуття та збереження здоров'я суб'єктів навчального процесу.

Відносно комфортним середовищем вважають таке, яке протягом певного часу забезпечує потрібний рівень працездатності та збереження здоров'я учителя та учнів, але викликає у них неприємні суб'єктивні відчуття та функціональні зміни, які не виходять за межі норми.

Екстремальне навчальне середовище призводить до зниження працездатності суб'єктів навчального процесу і викликає функціональні зміни, які виходять за межі норми, але не призводять до патологічних порушень.

Отже, шкільне навчальне середовище, яке забезпечує комфортний стан дітей, зберігає їхнє здоров'я, сприяє адекватній поведінці, - одна із основних умов підвищення ефективності навчання. Правильно організоване навчальне середовище дасть змогу кожній дитині знайти заняття до душі, повірити в свої сили та здібності, навчитися взаємодіяти з дорослими та однолітками, розуміти та оцінювати їх почуття та вчинки.